

บทที่ 6

สรุปและเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

“เกาะเกร็ด” ในอดีตมีชื่อเสียงในด้านของการเป็นพื้นที่เกษตรกรรม เป็นแหล่งสวนผลไม้ชั้นเลิศ เช่นเดียวกับสวนย่านธนบุรีและนนทบุรี มีผลไม้ที่มีชื่อเสียงมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 คือทุเรียนเกาะเกร็ด และลิ้นจี่ศาลากุน เป็นที่โปรดปรานของเจ้านายและข้าราชการบริพาร นอกจากนี้ประชาชนที่อาศัยอยู่บนเกาะเกร็ดยังได้รับการถ่ายทอดวิชาการทำอาหารคาว-หวานจากชาววังในครั้งรัชกาลที่ 5 โปรดให้ปฏิสังขรณ์วัดปรมัยยิกาวาส เพราะระยะเวลาการก่อสร้างวัดนานกว่าสิบปี พระองค์ได้เสด็จบำเพ็ญพระราชกุศลหลายครั้ง การจัดทำอาหารของชาววังจึงได้อาศัยชาวบ้านมาช่วย ทำให้ได้รับการถ่ายทอดวิชาเหล่านี้มาจนถึงลูกหลาน อีกทั้งยังมีการทำอาหารแบบชาวมอญแท้ๆ ที่ยังคงมีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน สิ่งที่มีชื่อเสียงอีกอย่างของเกาะเกร็ด คือ การทำผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ได้แก่ โถงเกาะเกร็ดหรือโถงมอญ ที่รู้จักกันในชื่อตุ่มสามโคก เป็นโถงที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่ามีคุณภาพดีเป็นสินค้าที่ทำรายได้สูงให้กับประชาชนบนเกาะเกร็ดในอดีตเช่นเดียวกับการทำอ่าง กระจ่าง หรือครก แต่ปัจจุบันผลิตตุ่มสามโคกได้เลิกทำไปแล้ว และผลิตภัณฑ์อื่นก็มีการผลิตที่ลดน้อยลง เนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การมีรายจ่ายที่มากกว่าต้นทุนการผลิต รวมถึงทรัพยากรที่สำคัญในการผลิต คือ ดินเหนียวบนเกาะเกร็ดที่ถือได้ว่ามีคุณภาพดีมาก ได้มีจำนวนลดลง หายากขึ้น ทำให้ต้องสั่งซื้อจากแหล่งอื่น การเข้ามาแทนที่ของภาชนะที่ทำจากพลาสติก ส่งผลต่อการมีผู้ประกอบการมีผู้ประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผา ลดน้อยลง เช่นเดียวกับการมีจำนวนเกษตรกรที่ลดลง เนื่องจากประสบปัญหาเช่นเดียวกัน อีกทั้งปัญหาสำคัญที่ประสบ คือ ปัญหาน้ำท่วมอย่างหนักในปีพ.ศ.2538 จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ประชาชนออกไปหางานทำภายนอกเกาะมากขึ้น จากการศึกษา พบว่า ถึงแม้พื้นที่เกษตรกรรมเป็นพื้นที่ที่มีมากที่สุดบนเกาะเกร็ด เมื่อเปรียบเทียบกับการใช้ที่ดินประเภทอื่นๆ แต่กลับพบว่าอาชีพที่ทำรายได้สูงสุด ไม่ได้มาจากการทำการเกษตร ดังแสดงในตาราง 3.8 (สำนักงานพัฒนาชุมชน, 2544) หรือกล่าวในอีกแง่หนึ่งคือ การประกอบอาชีพเกษตรกรรมในปัจจุบัน มิใช่เป็นอาชีพที่เลี้ยงคนทั้งเกาะได้ แม้จะมีพื้นที่ในการประกอบอาชีพมากที่สุดก็ตาม แต่พื้นที่ส่วนใหญ่เหล่านั้นกลับถูกทิ้งโดยไม่ได้ใช้ประโยชน์ใดๆ โดยเฉพาะบริเวณตอนกลางของเกาะ

ลักษณะชีวิตความเป็นอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของประชากรบนเกาะเกร็ด มีชีวิตที่เรียบง่าย ลักษณะทางสังคมเป็นแบบช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความสามัคคี สามารถเข้ากันได้ดี

แม้ว่าจะมีประชากรอาศัยอยู่หลายเชื้อชาติก็ตาม เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ที่เป็นชาวไทยและชาวไทยเชื้อสายมอญในเกาะเกร็ดต่างนับถือศาสนาพุทธเหมือนกัน จึงทำให้เกิดความผูกพันเกี่ยวเนื่องกันของวัดกับชุมชนหรือของพระกับชาวบ้าน การประกอบกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การดำเนินชีวิตของประชาชนล้วนมีความสัมพันธ์กับวัดทั้งสิ้น จากการที่เกาะเกร็ดมีวัดเป็น ศูนย์กลางของชุมชน มีพระสงฆ์ที่มีหน้าที่หลักในการเผยแผ่พระธรรม คำสั่งสอน เป็นผู้นำทางจิตใจให้แก่ชาวบ้าน ชาวบ้านก็มีหน้าที่รับใช้เกื้อกูลวัด และปฏิบัติตามคำสอนแห่งพระศาสนา ทำให้สังคมที่เกิดขึ้นบนเกาะเกร็ดเป็นสังคมที่เกื้อกูลกัน และยังคงมีอยู่มาจนถึงปัจจุบัน อาจเป็นเพราะลักษณะทำเลที่ตั้งของเกาะเกร็ด ที่เป็นเกาะกลางแม่น้ำเจ้าพระยา จึงทำให้ การเข้ามาของเทคโนโลยีและความเจริญก้าวหน้าของนวัตกรรมสมัยใหม่ทำได้ยากกว่าชุมชนอื่นที่อยู่ใกล้เคียง ทำให้ลักษณะที่อยู่อาศัยการตั้งบ้านเรือนในปัจจุบันของชุมชนบนเกาะเกร็ด ไม่แตกต่างจากอดีตมากนัก ที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่ตั้งอยู่อย่างหนาแน่นบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา และมีการขยายตัวไปสู่สองฝั่งของถนนรอบเกาะ โดยเฉพาะในบริเวณหมู่ 1, 6 และ 7 เพื่อความสะดวกสบายในการใช้น้ำอุปโภคบริโภค และใช้เป็นเส้นทางคมนาคม นอกจากนี้ยังมีลักษณะที่อยู่อาศัยอีกลักษณะหนึ่ง คือ การตั้งบ้านเรือนกระจายอยู่ตามพื้นที่ทำการเกษตรของตนเอง เพื่อความสะดวกในการดูแลและบำรุงรักษาผลผลิตของตน

จากการศึกษาเอกลักษณ์และคุณค่าของเกาะเกร็ด พบว่า จากการที่เกาะเกร็ดมีลักษณะเหมือนตั้งอยู่โดดเดี่ยว ทำให้ลักษณะของเกาะเกร็ดมีลักษณะหรือเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีความเรียบง่าย ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการหรือเทคโนโลยีของสภาพแวดล้อมรอบข้างเร็วเกินไป ซึ่งโดยภาพรวมแล้วทุกหมู่บ้านบนเกาะเกร็ดล้วนมีเอกลักษณ์ เป็นสิ่งที่มีคุณค่า โดยปรากฏออกมาในลักษณะทางกายภาพ แสดงออกมาในรูปของหลักฐานที่มีอยู่ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และสิ่งที่แสดงออกมาในรูปของวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ กิจกรรม การยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ความคิด ความเชื่อของชุมชนบนเกาะเกร็ดที่มีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ รวมถึงการประกอบอาชีพของประชาชนในเกาะเกร็ด

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมของเกาะเกร็ด เกิดการเปลี่ยนแปลงอาชีพ มีการออกไปหางานทำภายนอกเกาะ แม้จะไม่ได้มีการแจ้งย้ายออกอย่างถาวร แต่ในวันธรรมดาจันทร์ - ศุกร์ ประชาชนส่วนใหญ่ออกไปทำงานนอกเกาะเกร็ด ทำให้เกาะเกร็ดเกิดความเงียบเหงา อย่างไรก็ตามสิ่งที่มีคุณค่าของเกาะเกร็ดก็ยังคงอยู่ จนกระทั่งมีนักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่งที่มีความสนใจเข้ามาชื่นชมในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ศิลปหัตถกรรม การผลิตเครื่องปั้นดินเผา มีการบอกเล่าต่อกันไป ในที่สุดจึงเกิดการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการเปิดแหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ดขึ้นอย่างเป็นทางการ

เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ.2540 ซึ่งเกิดจากการที่เกาะเกร็ดถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่ที่เข้าร่วมอยู่ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนนทบุรี รวมถึงทางอำเภอปากเกร็ด ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด และประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบนเกาะเกร็ด เพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายอะเมซิงไทยแลนด์ (AMAZING THAILAND) ปีพ.ศ.2541-2542 ประกอบกับภาวะวิกฤติเศรษฐกิจตั้งแต่กลางปีพ.ศ.2540 ที่ประเทศไทยเผชิญเป็นต้นมา ทำให้นักท่องเที่ยวที่เป็นชาวไทยหันกลับมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้บ้านใช้เวลาเดินทางไม่นานนัก และจากการเปิดพื้นที่สู่สายตาบุคคลภายนอกนี้เอง เกาะเกร็ดซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร จึงเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการมีทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติ และทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์และมีคุณค่าเฉพาะตน นำมาซึ่งรายได้จากการท่องเที่ยวและการขายสินค้าที่ระลึก จึงเป็นแรงผลักดันให้เกิดการรณรงค์ฟื้นฟูอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง

แต่ลักษณะทรัพยากรการท่องเที่ยว หรือแหล่งท่องเที่ยวของตำบลเกาะเกร็ดที่ได้รับความนิยม และสนับสนุนในปัจจุบันส่วนใหญ่อยู่ในหมู่ 1, 6 และ 7 ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนชาวไทยที่มิเชื่อสาวยมอญ และประกอบอาชีพในการทำเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชม และซื้อสินค้าเหล่านี้กลับไป อีกทั้งมีความโดดเด่นทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่มีรูปแบบวัฒนธรรมมอญ โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลประเพณีสำคัญต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ วันออกพรรษา ก็ล้วนแล้วแต่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมเยือนทั้งสิ้น ส่วนหมู่ 2, 3, 4 และ 5 พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ไม่ค่อยได้รับการนิยมนักในอดีต แต่เมื่อมีการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้น คือ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) นักท่องเที่ยวเริ่มหันกลับมานิยมท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แต่จากการไม่ได้รับการสนับสนุนทำให้นักท่องเที่ยวเพียงส่วนน้อยที่รู้จักว่าเกาะเกร็ดมีพื้นที่ทางการเกษตรอยู่ภายในเกาะ แม้ว่ามีนักท่องเที่ยวอีกเป็นจำนวนมากมีความต้องการที่จะท่องเที่ยวทางด้านนี้ก็ตาม แต่ไม่ได้รับการแนะนำจึงทำให้เดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งอื่น และเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวที่เกาะเกร็ดเพียงแค่วะชมหมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผาเท่านั้น เกาะเกร็ดซึ่งมีทรัพยากรทางด้านนี้อย่างสมบูรณ์มีความพร้อมสำหรับการท่องเที่ยว ดังนั้นจึงสมควรที่จะได้รับการสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างจริงจัง

สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ แห่งนี้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาแล้ว ไม่เพียงก่อให้เกิดผลดีต่อชุมชนไม่ว่าจะเป็นทางด้านรายได้ หรือแม้แต่การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานความเจริญแก่ชุมชนเท่านั้น ยังก่อให้เกิดผลเสียตามมาด้วย เกาะเกร็ดเองก็เช่นเดียวกันเมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามา ย่อมได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบจากการท่องเที่ยวจากการวิเคราะห์ผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะเกร็ดทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม

และสิ่งแวดล้อม รวมถึงผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อเอกลักษณ์และคุณค่าของ เกาะเกร็ด พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นบนเกาะเกร็ด ส่งผลให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ แต่การกระจายรายได้กลับพบว่าไม่ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังไม่สามารถ ป้องกันการอพยพย้ายถิ่นออกของประชาชนบนเกาะเกร็ดได้อย่างถาวร รวมถึงทำให้วิถีชีวิตและ ค่านิยมของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต่างจากเดิม อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวก็ ก่อให้เกิดการสร้างสรรคความเจริญแก่เกาะเกร็ด ช่วยฟื้นฟู สืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม ทั้งยังมี ส่วนทำให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงแล้วช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน

เมื่อพิจารณาว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นนั้นไปทำลายเอกลักษณ์หรือคุณค่าของ เกาะเกร็ดบ้างหรือไม่ อย่างไร เพราะการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ด ก็คือ การใช้ประโยชน์ หรือ การขายสิ่งที่มีคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของเกาะเกร็ดสู่นักท่องเที่ยว ซึ่งพบว่า เครื่องปั้นดินเผาทั้งในรูปที่เป็นตัวชุมชน และในรูปของที่เป็นผลิตภัณฑ์ ได้รับผลกระทบมากที่สุด มีทั้งผลทางบวกและลบ ผลบวกก็คือ มีการสืบทอดฟื้นฟูงานปั้นให้กลับมีชีวิตอีกครั้ง หลังจากที่ถูก หลานไม่มาสานต่ออาชีพ เกิดการเปลี่ยนแปลงอาชีพไป ก็หันกลับมาทำและเรียนรู้งานปั้น แม้ว่าส่วนหนึ่งจะกลับมาในช่วงระยะเวลาแค่เสาร์ - อาทิตย์ก็ตาม แต่ผลลบที่ตามมาก็คือ การที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบผลิตภัณฑ์เพื่อเอาใจนักท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มีรูปแบบเป็น พาณิชยศิลป์ไป คือ คำนี้ถึงปริมาณและกำไรเป็นหลัก และที่สำคัญในปัจจุบันเกิดการเข้ามาของ สินค้าอื่นๆ ที่มีผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผามากขึ้นทุกที ทำให้ความมีเอกลักษณ์ทางด้านนี้เสียไป รวมถึงลักษณะเด่นของการเป็นหมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผาของเกาะเกร็ดก็ลดลงตามไปด้วย เอกลักษณ์และคุณค่าของเกาะเกร็ด ด้านอื่นๆ ก็ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่นเดียวกัน แต่มากน้อยแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามผลที่เกิดขึ้นทั้งผลดีและผลเสีย ย่อมส่งผล กลับมาสู่เกาะเกร็ดนั่นเอง เมื่อผลลบจากการท่องเที่ยว มารวมกับปัญหาที่มีอยู่แล้ว ไม่ว่าจะ เป็น ปัญหาที่ต้องประสบกับภาวะน้ำท่วมอยู่เป็นประจำเกือบทุกปี ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด รวมทั้งปัญหาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับดำรงชีวิตประจำวันของประชาชนในเกาะเกร็ด จึงนับว่าเป็น สิ่งที่ทุกฝ่ายจะต้องตระหนัก และเร่งแก้ไขผลเสียเหล่านั้น รวมถึงการทำให้ผลกระทบด้านดี เอกลักษณ์และคุณค่าที่มีอยู่บนเกาะเกร็ดยังคงอยู่ตลอดไป รวมทั้งให้เกิดการสร้างรายได้ อย่าง เป็นธรรมและต่อเนื่องให้แก่ประชาชนบนเกาะเกร็ดทุกคน เพื่อให้เกาะเกร็ดคงความเป็น แหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน รวมถึงการเกิดการพัฒนาเกาะเกร็ดอย่างยั่งยืนด้วย

จากผลของการศึกษาทั้งหมดที่ผ่านมาของเกาะเกร็ดทำให้สรุปปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเข้ามาของการท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

1. ลักษณะของการใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวปัจจุบัน เป็นการดึงเอาเอกลักษณ์ และสิ่งที่มีคุณค่า ตั้งแต่ความมีสภาพเป็นเกาะ ไปจนถึงสิ่งที่มีอยู่ภายในเกาะมาเป็นจุดขายนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกาะเกร็ดเป็นที่รู้จัก และดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามายังเกาะเกร็ด แต่ผลการศึกษากลับพบว่า การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ของเกาะเกร็ดทั้งทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมในปัจจุบันใช้อย่างไม่เต็มที่และพอดี กล่าวคือ ถูกสนับสนุนให้เป็นที่รู้จักเพียงบางส่วน ของเกาะ เช่น หมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผา ทำให้ปัจจุบันการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่อยู่บริเวณนี้ เท่านั้น แต่ยังมีแหล่งท่องเที่ยว หรือสิ่งที่ยังคงสามารถนำออกมาเป็นจุดขายได้อีกด้วย เช่น พื้นที่ทางการเกษตรที่อยู่ภายในเกาะ รวมถึงวิถีชีวิตของการประกอบอาชีพของบุคคลเหล่านั้น หรือ สภาพความเป็นอยู่ของธรรมชาติต่างๆ ที่มีอยู่มากมายหลายสายภายในเกาะเกร็ด เป็นต้น

2. จากการศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวพบว่าสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้น และเป็นปัญหาที่ประสบอยู่ในปัจจุบัน คือ ในเรื่องของการกระจายรายได้ ทั้งนี้จากที่กล่าวมาแล้วว่า การท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดมีการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดขึ้นในพื้นที่เพียงส่วนหนึ่งของเกาะเกร็ด เท่านั้น คือ พื้นที่หมู่ 1, 6 และ 7 ทำให้ประชาชนส่วนที่เหลือในพื้นที่ที่มีความรู้สึกว่ารวยได้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวมีความไม่เป็นธรรม ตกอยู่แค่กลุ่มๆ หนึ่งที่มีอาชีพที่เอื้อต่อการเข้ามาของรายได้ ที่มาจากการท่องเที่ยวเท่านั้น

3. ปัจจุบันเกาะเกร็ดกำลังประสบกับปัญหาการพัฒนาดคน ในรูปของการมีส่วนร่วม การรวมตัวเพื่อประชุมของกลุ่ม หรือชมรมต่างๆ ภายในเกาะเกร็ดเป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากการสื่อสารรวมถึงการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมบางครั้งไม่ชัดเจน นอกจากนั้นกลุ่มต่างๆ ที่เกิดขึ้นบนเกาะเกร็ดมีมากมาย สมาชิกคนหนึ่งๆ มักมีบทบาทและหน้าที่พร้อมกันในหลายกลุ่ม สมาชิกมักเป็นบุคคลที่ประกอบอาชีพประจำอยู่ที่เกาะเกร็ด สำหรับประชาชนส่วนใหญ่มักประกอบอาชีพภายนอกเกาะในช่วงวันธรรมดา ทำให้การรวมกลุ่มในปัจจุบันของเกาะเกร็ดยังไม่มีความเข้มแข็งพอ รวมถึงการขาดองค์กรที่จะเข้ามาบริหาร และจัดการการท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ และมีประสิทธิภาพโดยตรง

4. เมื่อสถานที่ใดก็ตามเมื่อมีการนำมาใช้เพื่อผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวที่นำมาซึ่งรายได้แล้ว แต่ขาดการร่วมกันดูแลรักษาสถานที่เหล่านั้นก็ยอมเสื่อมโทรมไป แม้ว่าปัจจุบันจากการศึกษา พบว่า ปัญหาทางด้านนี้ยังไม่เกิดกับเกาะเกร็ดมากเท่าใดนัก แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันจะเห็นว่าเกาะเกร็ดมีการปรับปรุง และพัฒนาทางกายภาพหลายอย่างเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่เป็น

แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ดังนั้นจึงจำเป็นจะต้องหาแนวทางเพื่อทำการอนุรักษ์สิ่งที่มีคุณค่าทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม ที่มีอยู่ของเกาะเกร็ดไว้ เพื่อให้เกาะเกร็ดยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางด้านนี้อย่างสมบูรณ์ และยั่งยืน

5. จากที่กล่าวมาทั้งหมดแล้ว แสดงให้เห็นว่าการที่จะพัฒนาพื้นที่ใดๆ ก็ตาม จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงลักษณะของสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ เกาะเกร็ดก็เช่นกัน ทั้งนี้เพราะสิ่งที่นำมาเป็นจุดขายของเกาะเกร็ด ก็คือสิ่งแวดล้อม หรือสภาพแวดล้อมที่รวมกันอยู่ภายในเกาะเกร็ดนั่นเอง การกระทำใดๆ ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสิ่งเหล่านี้ไปให้แตกต่างจากเดิม หรือลดคุณค่าลง จึงเป็นสิ่งที่ไม่สมควรกระทำ ดังนั้นการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หรือ Environmental Friendly จึงเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดแนวทางเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะเกร็ดในการศึกษาครั้งนี้

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากการกำหนดแนวความคิดของการศึกษาในบทที่ 2 ว่าการที่จะทำให้เกาะเกร็ดมีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะต้องประกอบด้วยแนวทาง 5 แนวทาง ดังนั้นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะเกร็ด จึงเป็นการวางแนวทางเพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางที่กล่าวมาข้างต้น ดังนี้

1. การใช้ทรัพยากรทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและทางวัฒนธรรมอย่างคุ้มค่า

เกาะเกร็ดมีความสมบูรณ์ทางทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ ได้แก่ ลักษณะหรือสภาพของความเป็นเกาะที่แวดล้อมไปด้วยแม่น้ำ อีกทั้งการมีทิวทัศน์ของสองฝั่งริมแม่น้ำเจ้าพระยา ให้เห็นถึงวิถีชีวิตการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ภายในเกาะยังมีคูคลองธรรมชาติที่ไหลผ่านในแต่ละหมู่บ้าน อีกทั้งการมีพื้นที่การทำเกษตรที่ให้ความสงบร่มรื่น เหมาะที่จะเข้าไปพักผ่อนหย่อนใจ และศึกษาหาความรู้ นอกจากนี้เกาะเกร็ดยังประกอบไปด้วยทรัพยากรทางวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์และเปี่ยมไปด้วยคุณค่า ได้แก่ วิถีชีวิต และประเพณีวัฒนธรรมในรูปแบบมอญ ที่มีความแตกต่างกับวัฒนธรรมของชาวไทยภาคกลางทั่วไป ซึ่งการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าในที่นี้ ก็คือ การใช้เอกลักษณ์และควมมีคุณค่าของเกาะเกร็ดให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ไม่มุ่งใช้เพียงด้านใดด้านหนึ่ง หรือเพียงพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งของเกาะ และการใช้อย่างคุ้มค่าจะต้องเป็นการใช้อย่างพอดีไม่เป็นการใช้ที่ทำลายทรัพยากรที่มีอยู่เดิมให้หมดไปจนไม่หลงเหลือให้แก่อนุชนรุ่นหลัง

2. เกิดการกระจายรายได้แก่ประชาชนในท้องถิ่นอย่างทั่วถึง

เมื่อมีการนำทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมของเกาะเกร็ดขึ้นมา เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวแล้ว สิ่งก็ตามมาก็คือ รายได้ที่จะได้จากการท่องเที่ยว แต่เดิมที่พบว่ามี การกระจายรายได้ไม่เป็นธรรม เพราะแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันที่นิยมเดินทางกระจุกตัวอยู่เพียง พื้นที่ส่วนหนึ่งของเกาะดังที่กล่าวมาแล้วเท่านั้น ดังนั้นการเปิดเส้นทางเพื่อไปยังสถานที่ท่องเที่ยว ใหม่ ๆ หรือส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเดินทางยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ภายในเกาะ ก็จะทำให้เกิด การกระจายตัวของนักท่องเที่ยว รายได้ที่ได้จากนักท่องเที่ยวก็จะเพิ่มขึ้น และกระจายสู่ประชาชน ในเกาะเกร็ดอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง

3. เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงมีการบริหารจัดการโดยท้องถิ่นที่ดี

การที่จะทำการพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะเกร็ดให้เกิดความยั่งยืน สิ่งที่จะต้อง คำนึงถึงและถือได้ว่ามีส่วนสำคัญมาก คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนทุกคนภายในเกาะเกร็ด ที่ จะต้องเข้าใจและสามารถนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์โดยไม่ทำลาย ดังนั้นการเข้ามาวาง แนวทางการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดร่วมกันของประชาชนและหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง รวมถึงการจัดตั้งองค์กรทางการท่องเที่ยวเกาะเกร็ดโดยตรง เพื่อ ก่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการบริหารจัดการ และเป็นการจัดกรอย่างถูกต้องเหมาะสม เข้าใจในสภาพของพื้นที่และประชากรในเกาะเกร็ด

4. เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและทางวัฒนธรรม

อุตสาหกรรมการผลิตส่วนใหญ่แล้วเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้หมดไป แต่ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่พยายามที่จะอนุรักษ์ หรือรักษาทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อให้เกิดการดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยว ดังนั้นเมื่อมีการขยายแหล่งท่องเที่ยวใน เกาะเกร็ดแล้ว มีการนำเอาเอกลักษณ์และสิ่งที่มีคุณค่าออกสู่สายตาของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องตระหนักถึงการรักษาเอกลักษณ์และคุณค่าที่มีอยู่ร่วมด้วย เพราะหากนำมาใช้ โดยไม่อนุรักษ์ไว้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดก็คงหมดสิ้นไปเหมือนการใช้ทรัพยากร ในอุตสาหกรรมการผลิตอื่นๆ

5. การพัฒนาหรือจัดการใดๆ จะต้องเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมในที่นี้ คือ สภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของ เกาะเกร็ด การพัฒนาหรือจัดการใดๆ ให้การท่องเที่ยวเกาะเกร็ดเกิดความยั่งยืนแล้ว จำเป็นที่ จะต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมของเกาะเกร็ด ยกตัวอย่างเช่น การจัดการขยะ จำเป็นที่จะต้องแก้ที่ ต้นเหตุ เปลี่ยนการใช้ภาชนะที่รองรับอาหารจากใบตอง ทดแทนภาชนะที่ทำจากโฟม หรือ พลาสติก หรือการรณรงค์ให้ช่วยกันรักษาความสะอาด นอกเหนือไปจากการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ที่มีการเพิ่มบุคลากร และจำนวนของถังขยะ หรือการเข้ามาของนักท่องเที่ยวจะต้องไม่เป็น

การทำลายความสงบสุขเดิมของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเกาะเกร็ด การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจะต้องไม่ทำลายทรัพยากรที่มีอยู่ เหล่านี้เป็นต้น

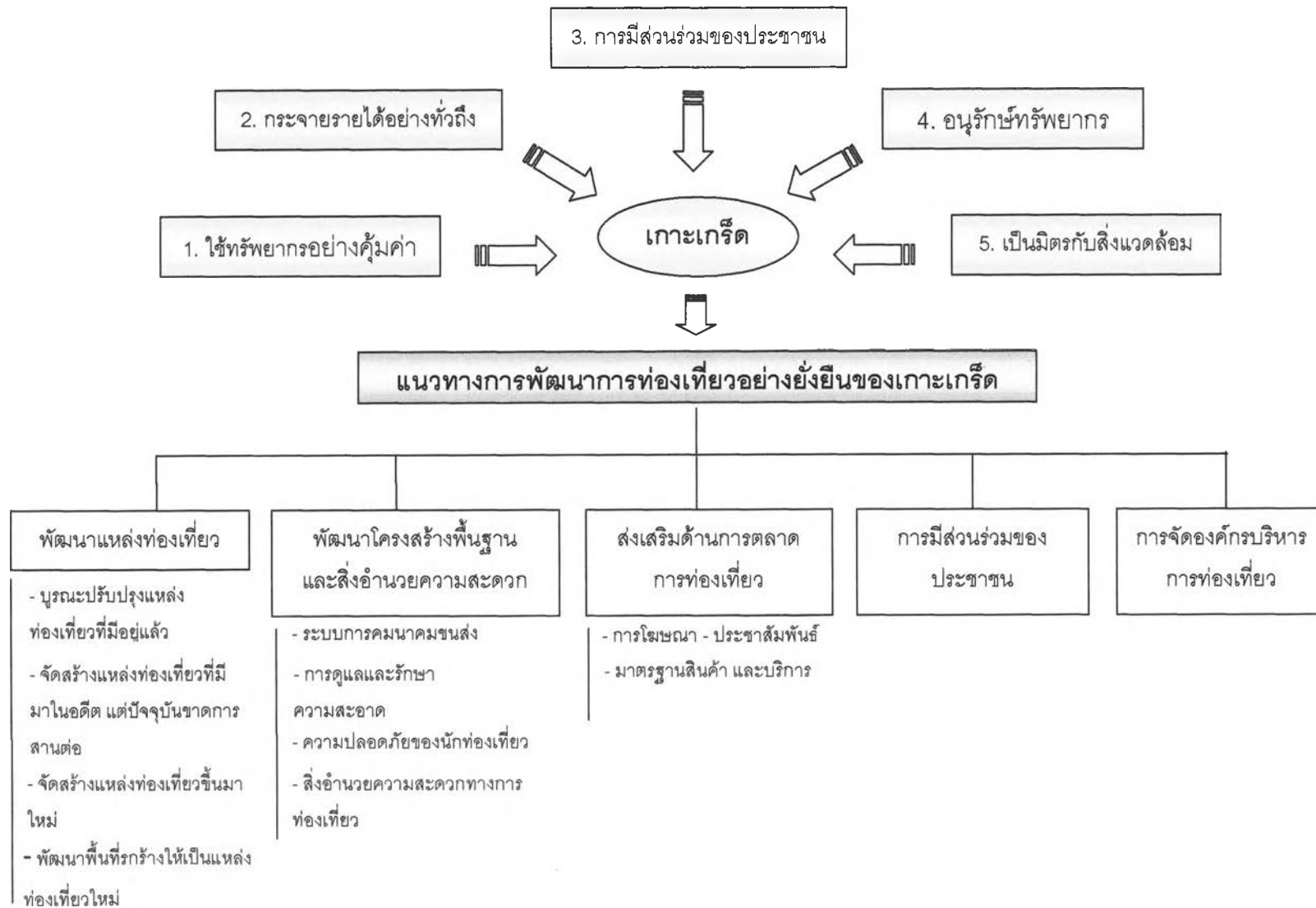
จากแนวทางข้างต้นทั้ง 5 แนวทางเป็นสิ่งสำคัญในการได้มาซึ่งการกำหนดแนวทางเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะเกร็ด ดังต่อไปนี้

ก. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะเกร็ด

สำหรับกรอบแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดในการศึกษาค้างนี้ คือการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ดำเนินไปตามแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 5 แนวทางที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งเป็นการกำหนดทิศทางที่ใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมในเกาะเกร็ด หรือแหล่งท่องเที่ยวที่จะสร้าง หรือปรับปรุงขึ้นมาใหม่ โดยรักษาเอกลักษณ์และควมมีคุณค่าให้สัมพันธ์กับความเจริญทางเศรษฐกิจ และอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวไว้ให้ลูกหลานของเกาะเกร็ดได้ใช้ประโยชน์ต่อไป ให้เกิดปัญหาน้อยที่สุด รวมถึงลดข้อขัดแย้งต่างๆ ซึ่งก็หมายถึง แนวทางการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น ก็เพื่อหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวเกาะเกร็ดอย่างยั่งยืน ไปพร้อมกับการลดกระทบที่มีต่อสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยเป้าหมายมิได้มุ่งเพื่อเพิ่มโอกาสแก่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว แต่เพื่อให้ตระหนักว่าการท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาเกาะเกร็ด ที่จะต้องมีการร่วมกันวางแผน และการจัดการอย่างรอบคอบของประชาชน รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หากต้องการให้ทุกคนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ไปพร้อมกับการรักษาควมมีเอกลักษณ์ และสิ่งที่มีคุณค่าที่มีอยู่ของเกาะเกร็ดอย่างยั่งยืน ดังแสดงในแผนภูมิ 6.1

แผนภูมิ 6.1 แสดงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะเกร็ด

ดังนั้นจากแผนภูมิ 6.1 ที่แสดงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะเกร็ด ซึ่งเสนอขึ้นมาเพื่อเป็นการตอบสนองกรอบแนวความคิดที่วางไว้ในตอนต้น รวมถึงช่วยแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ และทำยที่สุดแล้วก็เพื่อให้เกาะเกร็ดมีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงมีรายละเอียดในแต่ละแนวทาง ดังต่อไปนี้

1. แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว (ดูแผนที่ 6.1 ประกอบ)

ก. การบูรณะ ปรับปรุง และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้ว

(1) วัดปรมัยยิกาวาส

ปัจจุบันนับได้ว่าวัดปรมัยยิกาวาสเป็นทั้งจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว หรือการเดินทางติดต่อยังพื้นที่ภายนอกของประชาชนบนเกาะเกร็ด เนื่องจากท่าเรือการข้ามฟากตั้งอยู่ที่นี้ อีกทั้งวัดนี้ยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนบนเกาะเกร็ดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้การจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น ประเพณีวันสงกรานต์ หรือการประชุมของกลุ่มต่างๆ ส่วนใหญ่จะจัดขึ้นที่นี้ จากการที่มีคนจำนวนมากทั้งประชาชนบนเกาะเกร็ดเอง หรือจากนักท่องเที่ยวเองก็ตาม ทำให้วัดปรมัยยิกาวาสได้รับผลกระทบมากที่สุดทั้งด้านบวก ด้านลบ รวมถึงผลกระทบต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นแนวทางนำเสนอการวางแผนของการศึกษาคั้งนี้ก็คือ การปรับปรุงให้บริเวณวัดให้มีความสะอาด มีความร่มรื่น สถานที่ที่น่าสนใจภายในวัดต่างๆ ควรได้รับการปรับปรุง ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเห็นเด่นชัด เช่น ศาลารับเสด็จ ศาลาให้อาหารปลา ที่ปัจจุบันนักท่องเที่ยวไม่ค่อยให้ความสนใจ รวมถึงการปรับปรุงร้านค้า และศูนย์รวมอาหารที่ตั้งวางอย่างไม่เป็นระเบียบให้เป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น โดยจัดให้เป็นซุ้มเพื่อขายสินค้าให้เหมือนกัน หรือมีความคล้ายคลึงกัน เช่น ทำเป็นซุ้มที่ทำจากไม้ไผ่ ใต้เก้าอี้ทำจากผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวกัน เพื่อจัดให้ร่มขนาดใหญ่ที่วางวางล้ำขึ้นมาตามทางเดินที่แคบอยู่แล้วให้หมดไป เพื่อทางเดินสำหรับนักท่องเที่ยวจะได้กว้างขวางขึ้น รวมถึงมิให้เกิดลักษณะร้านค้าที่ดูขัดกับบรรยากาศโดยรวม เช่น ตู้ขายเครื่องดื่ม ต่างๆ อีกทั้งหลังจากทำการเก็บร้านแล้วจะได้ดูเป็นระเบียบเรียบร้อยและกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมโดยรอบ ที่เป็นบริเวณวัด รวมถึงศูนย์รวมอาหารที่มีอยู่ในปัจจุบัน ควรย้ายเข้าไปอยู่พื้นที่ด้านหลัง โดยเพิ่มพื้นที่สวนสาธารณะบริเวณเจดีย์เอียง พื้นที่ตรงมุมเกาะ ที่สามารถมองเห็นเข้ามาอย่างเด่นชัดจากภายนอกให้กว้างขวางขึ้น โดยตั้งเป็นเก้าอี้สาธารณะ หรือปลูกต้นไม้ ดอกไม้เพิ่มเข้าไป สำหรับบริเวณเดิมที่ตั้งร้านอาหาร ตามทางเดินไปสู่สะพานที่จะข้ามไปยังหมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผา หมู่ 7

ก็เปลี่ยนเป็นซุ้มขายอาหาร - เครื่องดื่ม หรือของที่ระลึกอื่นๆ แบบซ็อกกลับไปได้ เช่น ทอดมัน หน่อกล้วย ขนมหวาน หรือน้ำใส่โถงดินเผาแบบต่างๆ เป็นต้น

(2) พิพิธภัณฑวัดปรมัยยิกาวาส

ตั้งอยู่ภายในวัดปรมัยยิกาวาส แต่มีนักท่องเที่ยวเพียงส่วนน้อยที่เดินทางเข้าไปชม ทั้งๆ ที่ภายในมีสิ่งที่มีคุณค่า และน่าสนใจมากมาย อาจเป็นเพราะการประชาสัมพันธ์ไม่ดีพอ ทำให้นักท่องเที่ยวทั่วไปไม่รู้จัก ดังนั้นควรมีการปรับปรุงทางด้านนี้มีป้ายบอกทางประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รู้ รวมถึงยกรูปสิ่งที่มีอยู่ในพิพิธภัณฑประกอบเป็นตัวอย่าง เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจอยากเข้าไปชม เช่น โรงหม หรือพระไตรปิฎกอักษรรามัญ ฉบับหลวง ฉบับเดียวในประเทศไทย เป็นต้น พร้อมทั้งจัดบริเวณโดยรอบพิพิธภัณฑให้มีความสวยงาม สะอาด รวมทั้งฟื้นฟูโรงทำลูกหนูที่มีอยู่ภายในวัด เพื่อให้นักท่องเที่ยวชมได้อีกที่หนึ่ง

(3) วัดฉิมพลีสุทธาวาส และวัดป่าเลไลย์

ซึ่งวัดป่าเลไลย์ เป็นวัดร้าง ในหมู่ 1 แต่เนื่องจากอยู่ติดริมน้ำเจ้าพระยา รวมถึงการมีพระปางป่าเลไลย์ขนาดใหญ่ที่บุคคลที่หนึ่งอยู่ในเรือ สามารถมองเห็นได้อย่างเด่นชัด จึงควรได้รับการบูรณะซ่อมแซมโบสถ์ และภาพจิตรกรรมฝาผนังที่อยู่ภายใน รวมทั้งปรับปรุงพื้นที่โดยรอบเช่นเดียวกับบริเวณลานกว้างหน้า วัดฉิมพลีสุทธาวาส ที่ปัจจุบันไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร บริเวณพื้นที่กว้างหน้าลานวัดสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เมื่อเวลาจัดกิจกรรมสำคัญต่างๆ ได้เช่นเดียวกัน แต่ไม่ควรทำแบบถาวร หรือสร้างสิ่งที่ยับยั้งสภาพของวัดที่มองจากภายนอกที่มีความงดงามเดิมอยู่แล้ว

(4) วัดไผ่ล้อม และวัดเสารงทอง

อยู่ในเส้นทางการเดินทางท่องเที่ยว และอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเช่นเดียวกัน รวมถึงการมีศาลาที่พักนักท่องเที่ยวหน้าวัดเสารงทอง และมีระเบียบทำน้ำที่พักของนักท่องเที่ยวตั้งอยู่หน้าวัดไผ่ล้อม ก่อให้เกิดร้านค้า ร้านอาหารเกิดขึ้น ลักษณะการตั้งร้านค้า และสินค้าค่อนข้างไม่เป็นระเบียบ รวมถึงป้ายโฆษณาของร้านต่างๆ เกิดขึ้นอย่างระเกะระกะ ดังนั้นจึงสมควรมีการจัดระเบียบของร้านค้าบริเวณนี้เช่นเดียวกับบริเวณวัดปรมัยยิกาวาส

(5) ร้านขายสินค้าที่ระลึก

ปัจจุบันขยายตัวไปตามเส้นทางในหมู่ 1, 6 และ 7 ส่วนใหญ่จะเป็นการใช้พื้นที่ส่วนหนึ่งของบ้าน หรือส่วนหนึ่งของพื้นที่โรงงานทำเป็นร้านขายสินค้า รวมถึงการตั้งโต๊ะสองฝั่งถนน ซึ่งนับได้ว่าเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่ง เพราะหากไม่มีการวางสินค้าขายเหล่านี้แล้ว เกาะเกร็ดคงจะขาดชีวิตชีวาไป อาจทำให้เส้นทางท่องเที่ยวที่น่าเบื่อ เพราะมีเพียงแค่วางงานเพียงไม่กี่แห่ง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการมีถนนที่คับแคบ และไม่สามารถขยายถนนออกไปได้อีกทั้งสองฝั่ง เนื่องจากติดบ้านของประชาชน ดังนั้นจึงควรมีการจัดรูปแบบของร้านค้าให้เรียงอย่างเป็นระเบียบ ไม่กินพื้นที่ถนน หรือตั้งวางสินค้าขวางทางเดิน รวมถึงต้องมีมาตรการการป้องกันสินค้าแปลกปลอมจากภายนอกไม่ให้เข้ามาเกาะเกร็ดมากจนเกินไปนัก เพราะอาจจะทำให้เกิดการสูญเสียเอกลักษณ์การเป็นหมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผาได้ในอนาคต

ข. การจัดสร้างแหล่งท่องเที่ยวที่เคยมีมาในอดีต แต่ปัจจุบันขาดการสานต่อ

(1) การจัดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การจัดนำชมพื้นที่เกษตรที่มีอยู่ในปัจจุบันมีเกษตรกรเจ้าของพื้นที่เพียงส่วนน้อยที่เข้าร่วม และนักท่องเที่ยวยังไม่ทราบว่า มี ดังนั้นจึงควรมีการรื้อฟื้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้เกิดขึ้น เนื่องจากมีพื้นที่ทำการเกษตรที่น่าสนใจมากมาย เช่น แปลงสาธิตการปลูกต้นหน่อกะลา ลิ่นจีโบราณที่หาได้ยาก รวมถึงพืชสวนอื่นๆ ที่สามารถนำนักท่องเที่ยวเข้าชมบรรยากาศภายในได้ และผู้ที่ให้ความรู้ที่ดีที่สุดแก่นักท่องเที่ยวก็คือ เกษตรกรเหล่านั้นนั่นเอง อีกทั้งเมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางมามากขึ้น ก็จะทำให้เกษตรกรรายอื่นๆ ที่เลิกอาชีพนี้ไป และปล่อยพื้นที่เกษตรกรรมให้กร้าง หันกลับมาประกอบอาชีพนี้อีกครั้ง

(2) โฮมสเตย์ (Homestay)

หรือหมายถึง บ้านพักประเภทหนึ่งที่นักท่องเที่ยวพักร่วมกับเจ้าของบ้านและนักท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์ที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของเจ้าของบ้าน ซึ่งเต็มใจที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรม แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งมีการจัดที่พักและอาหารให้กับนักท่องเที่ยว โดยได้รับค่าตอบแทนตามความเหมาะสม โดยเหตุที่นักท่องเที่ยวนิยมเลือกพักที่พักแบบ Home Stay เพราะมีความต้องการใกล้ชิดและได้สัมผัสกับธรรมชาติที่สวยงาม ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นและที่พักแบบ Home Stay มีค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการพักในโรงแรม (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, ระบบออนไลน์, 10 เมษายน 2546) ในอดีตเกาะเกร็ดเคย

ให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาพักค้างคืนได้ในหมู่บ้านของเกษตรกร แต่ไม่ได้รับการสนับสนุน
 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวทำให้อัตราเข้าพักน้อยลง ทั้งที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากให้ความ
 สนใจท่องเที่ยวเชิงนี้ ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ดังนั้นเมื่อมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
 แล้ว ควรมีทางเลือกอีก 1 ทางให้นักท่องเที่ยวเลือก คือ การเข้ามาพักค้างคืน ใช้ชีวิตร่วมกับ
 ชาวบ้าน โดยอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

(3) การให้เช่าจักรยาน

เช่นเดียวกับโฮมสเตย์การมีจักรยานให้เช่าในอดีตก็ต้องล้มเลิก
 ไปด้วย เนื่องจากจักรยานที่นักท่องเที่ยวใช้ขี่กันนั้น นอกจากขึ้นชมทัศนียภาพรอบเกาะแล้วยัง
 ขี่เข้าไปในบริเวณหมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผา หากเป็นวันธรรมดาจะไม่เกิดปัญหา แต่จะเกิด
 ปัญหามากในช่วงเสาร์ - อาทิตย์ เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวเดินอยู่ในเส้นทางนี้มาก ทำให้เกิดความ
 ยากลำบากในการหลบหลีก ทั้งตัวนักท่องเที่ยวที่เป็นผู้ขี่รถจักรยาน และนักท่องเที่ยวที่เดินอยู่ตาม
 เส้นทาง ทำให้ขาดความสนุกไป ดังนั้นสิ่งที่จะเสนอ คือ จัดรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดย
 ใช้จักรยาน เนื่องจากพื้นที่ทางการเกษตรมีมาก เป็นระยะทางไกลพอสมควร จึงไม่สะดวกที่จะ
 อาศัยการเดินทางเท้าเพียงอย่างเดียว กล่าวคือ เสนอให้มีศูนย์ให้เช่าจักรยานบริเวณท่าเรือวัดป่าฝ้าย
 หมู่ 1 และบริเวณวัดเสาธงทองหมู่ 6 โดยสามารถทำการเช่าคืนที่หนึ่ง และไปคืนอีกที่หนึ่งได้ โดย
 ไม่ต้องย้อนกลับมาที่เดิม รวมถึงการกำหนดข้อห้ามมิให้ขี่เข้าไปในบริเวณหมู่ 1, 6 และ 7 เพื่อ
 ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เดินเลือกซื้อสินค้าอื่นๆ

ค. การจัดสร้างแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวขึ้นมาใหม่

(1) เปิดคลองชมธรรมชาติ

คลองบนเกาะเกร็ดมีมากมายหลายเส้น แต่ปัจจุบันได้รับการขุด
 ลอกเพียงไม่กี่คลอง นอกนั้นอยู่ในสภาพตื้นเขิน หากมีการขุดลอกคูคลองให้เรือแล่นได้
 พานักท่องเที่ยวล่องเรือชมธรรมชาติ ที่มีการรณรงค์ปลูกต้นไม้ เช่น ต้นลำพู พร้อมทั้งไม้หายาก
 อื่นๆ ขึ้นมาอีกครั้งของสองฝั่งคลอง ก็จะเป็นที่อยู่อาศัยของหิ่งห้อย ซึ่งจะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้า
 มาได้เป็นอย่างดี นับว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจมาก เพราะเกาะเกร็ดจะมีข้อได้เปรียบจาก
 แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ทันที ที่ไม่ต้องเดินทางไกล ก็สามารถชมธรรมชาติได้อย่างประทับใจ

(2) ศูนย์ส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชน

เสนอให้อยู่บริเวณที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดเก่า (หมู่ 2) เพื่อจัดเป็นสถานที่ฝึกอบรมอาชีพแก่ผู้สนใจทั้งที่เป็นประชาชนภายในเกาะเกร็ดเอง รวมถึงประชาชนที่อยู่ภายนอกเกาะ หรือนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว และให้ความสนใจที่จะเรียนรู้การฝึกอาชีพ เช่น เครื่องปั้นดินเผา การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร

(3) ศูนย์กลางการขายพืชผลทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์ของตำบล

เสนอให้อยู่บริเวณที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลในปัจจุบัน (หมู่ 3) ที่อยู่ติดริมน้ำ ดังนั้นควรพิจารณาจัดตั้งศูนย์กลางการขายพืชผลทางการเกษตร รวมถึงผลิตภัณฑ์แปรรูปเกาะเกร็ดขึ้นในรูปของร้านค้าชุมชน อาจตั้งเป็นซุ้มเพื่อขายสินค้าขึ้นมา เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาชมพื้นที่เกษตร รวมทั้งจับจ่ายใช้สอยซื้อสินค้าและผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นการสร้างรายได้ รวมถึงรายได้จากการให้เช่าพื้นที่เพื่อเปิดเป็นร้านค้า ก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งให้เกิดรายได้กลับคืนสู่ชุมชนต่อเนื่องไปตลอด

(4) ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านและส่งเสริมอาชีพ

อยู่ในหมู่ 3 ติดกับที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลในปัจจุบัน เป็นโครงการที่ต้องการเปิดเป็นพิพิธภัณฑ์แสดงปลาน้ำจืด และแสดงเครื่องปั้นดินเผา แต่ปัจจุบันเป็นโครงการหยุดชะงักไป ควรได้รับการสานต่อ และนอกจากจะเปิดเป็นพิพิธภัณฑ์ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ควรมีห้องจัดฉายประวัติความเป็นมาของเกาะเกร็ด วิถีชีวิต และอื่นๆ ในลักษณะภาพยนตร์ หรือสไลด์ เพื่อดึงดูดความสนใจและสามารถรองรับการท่องเที่ยวแบบหมู่คณะได้เป็นอย่างดี หากเปิดดำเนินการให้นักท่องเที่ยวเข้าชม นอกจากเป็นการสร้างรายได้แล้ว ยังเป็นการเผยแพร่เกาะเกร็ดให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว และเมื่อมีลานค้าชุมชนเพื่อเป็นศูนย์กลางการขายพืชผลทางการเกษตรเกิดขึ้นด้วย จะทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวเดินทางมามากขึ้น เนื่องจากมีความสะดวกในการเดินทาง เพราะอยู่ติดริมน้ำ

(5) ส่งเสริมให้เกิดการจัดกิจกรรมใหม่ๆ ขึ้นบนเกาะเกร็ด

ปัจจุบันนักท่องเที่ยวจะรู้จักเกาะเกร็ด เนื่องจากมีวัฒนธรรมและประเพณีมอญที่น่าสนใจ จึงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมามากในวันสงกรานต์ และปีที่ผ่านมามีการจัดกิจกรรมแสง สี เสียง เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก ซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี จึงสมควรที่จะให้จัดมีขึ้นทุกปี แต่อาจเปลี่ยนสถานที่จัด รวมถึงหัวข้อเรื่องในการจัดแสดงให้แตกต่างกันออกไป เพื่อที่

นักท่องเที่ยวที่เคยชมแล้ว สามารถกลับเข้ามาชมได้อีก และในปีที่ผ่านมาเช่นเดียวกัน มีการจัดงานวันหน่อกะลาบานขึ้น แต่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากไม่มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ออกไปมากนัก ทำให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ทราบ เพราะเพิ่งจัดขึ้นเป็นครั้งแรกเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ไม่ควรล้มเลิก ควรมีการดำเนินการจัดในปีต่อไป แต่ดำเนินงานในลักษณะที่ร่วมกันประชาสัมพันธ์ ลักษณะรวมถึงจุดมุ่งหมายของงานออกไป เพราะมีนักท่องเที่ยวอีกจำนวนมากที่ไม่รู้ว่าหน่อกะลาคืออะไร นอกจากนี้อาจหากิจกรรม รวมถึงประเพณีที่น่าสนใจอื่นๆ ขึ้นมาอีก เพื่อให้นักท่องเที่ยวสนใจ และดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามา

(6) วัดศาลากุล วัดจันทร์ และวัดมะขามทอง

ทั้ง 3 วัดเป็นวัดที่ไม่ได้อยู่ติดริมแม่น้ำเช่นวัดอื่น ส่วน 2 วัดหลังปัจจุบันกลายเป็นวัดร้างไปแล้ว ทั้ง 3 วัด นักท่องเที่ยวไม่ให้ความนิยม เนื่องจากเดินทางลำบาก ในกรณีของวัดศาลากุล เนื่องจากมีชื่อเสียงในเรื่องของเครื่องมุกเครื่องแก้ว เช่น โต๊ะหมู่ขามุกขนาดใหญ่ หรือหีบศพมุกที่สวยงามมาก นอกจากนี้การมีชื่อเสียงในเรื่องเครื่องรางของขลัง คือ หนูมานแก่สลักของพระอาจารย์สุน อติตเจ้าอาวาสแล้ว เมื่อรวมกับการเกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแล้ว อาจทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาได้ สำหรับวัดร้าง 2 วัด อาจทำในลักษณะการตั้งป้ายเพื่อบอกถึงประวัติวัดในอดีต นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาแวะอ่านได้ รวมทั้งเป็นการป้องกันมิให้ใช้พื้นที่ที่เหลือของวัด ถูกแทนที่ด้วยสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ

ง. การพัฒนาพื้นที่รกร้างให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่

(1) ที่พัคนักท่องเที่ยว

ในรูปแบบสวนสาธารณะ ตามเส้นทางท่องเที่ยวรอบเกาะเกร็ด ยังมีพื้นที่รกร้างหลายแห่ง ที่สามารถนำมาปรับปรุงให้กลายเป็นที่พักนักท่องเที่ยวได้ รวมถึงการเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของคนในหมู่บ้านเอง โดยออกแบบให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมโดยรอบ

(2) การทำสวนตาลโตนด

พื้นที่ที่เคยเป็นพื้นที่นากลางเกาะที่อยู่ในบางส่วนของหมู่ 3, 4, 5 และ 6 ได้ถูกปล่อยให้รกร้างมาตั้งแต่ประมาณปีพ.ศ.2525 เนื่องจากขาดแคลนน้ำในการทำนา ซึ่งอาชีพรองของการทำนาในขณะนั้น คือ การทำน้ำตาลโตนด ซึ่งทำเป็นลำเป็นสันในสมัยก่อน

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
ของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

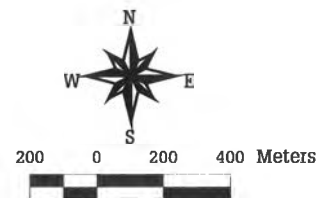
แผนที่ 6.1 แสดงแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ตารางคำอธิบายสัญลักษณ์

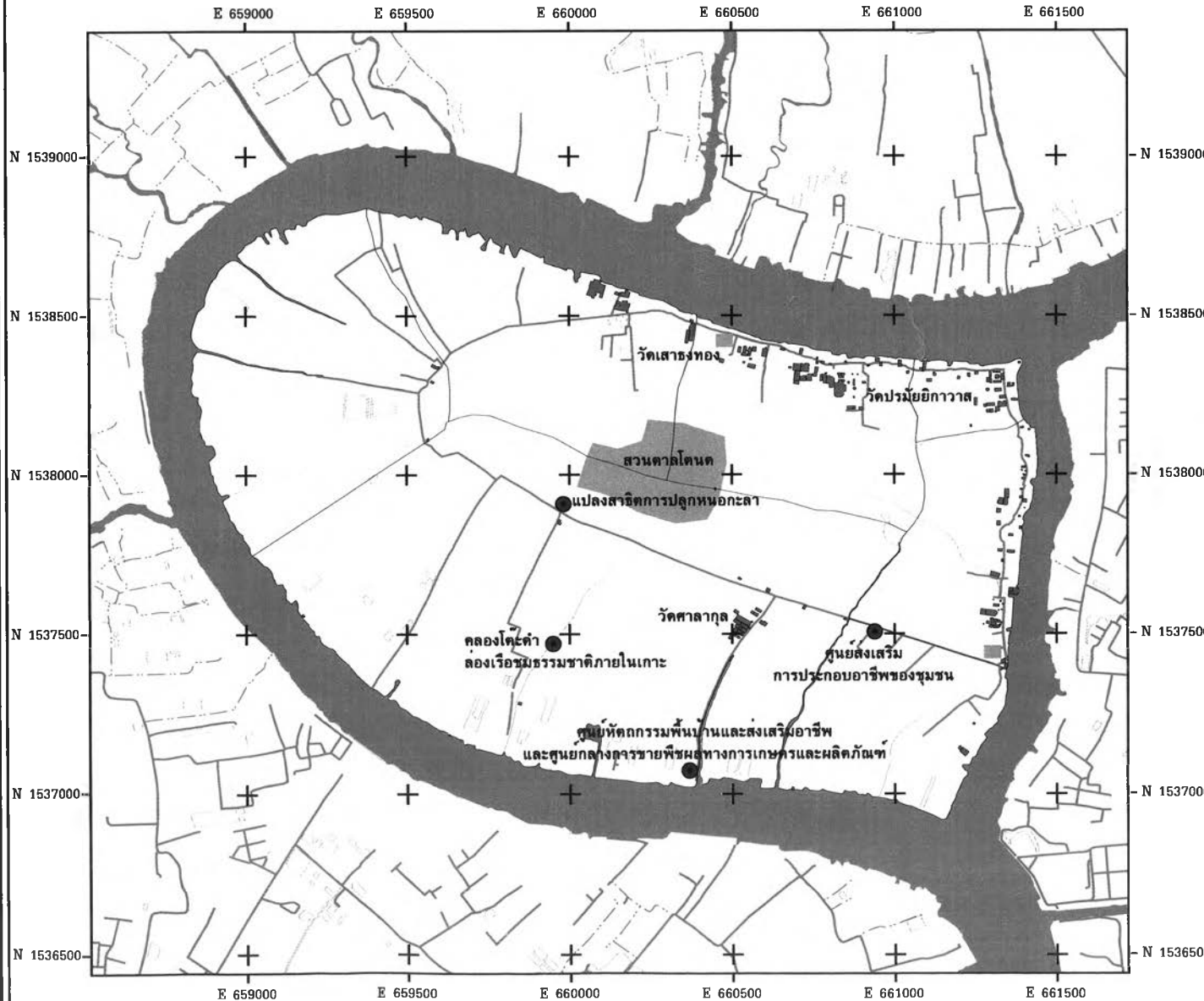
สัญลักษณ์	คำอธิบายสัญลักษณ์
	การบูรณะปรับปรุง และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิม
	การบูรณะแหล่งท่องเที่ยวที่เคยมีในอดีต แต่ปัจจุบันขาดการสานต่อ
	การจัดสร้างแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวขึ้นใหม่

คำอธิบายแผนที่

- ถนนพื้นแข็ง
- ถนนพื้นอ่อน
- เส้นแบ่งเขตหมู่บ้าน

ที่มา : จากการศึกษา

และมีการผลิตน้ำตาลมาเป็นรายได้เสริมด้วย ดังนั้นพื้นที่นี้จึงสมควรได้รับการส่งเสริมให้กลับมาอีกครั้ง แต่อาจไม่ต้องทำนา ให้ส่งเสริมการทำสวนตาลโตนดแทน เนื่องจากใช้น้ำน้อยกว่า ซึ่งจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าไปชมสวนตาลโตนด ชมวิธีการผลิต รวมถึงเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่ทำจากตาลโตนดได้

2. แนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (ดูแผนที่ 6.2 ประกอบ)

ก. ระบบการคมนาคมขนส่ง

(1) ถนน

ควรมีการปรับปรุงเส้นทางภายในเกาะเกร็ด รวมทั้งสะพานข้ามคลองออกแบบให้มีความเหมาะสม กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม เส้นทางปัจจุบันที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้ในหมู่ 1, 6, และ 7 ควรปรับปรุงให้อยู่ในสภาพดี รวมถึงบริเวณขอบทางที่ปัจจุบันจะเห็นการต่อท่อระบายน้ำ รวมถึงวางสิ่งของอื่นๆ ระวังระเกะ ควรมีการจัดการให้เหมาะสมพร้อมทั้งเส้นทางอื่นๆ ภายในเกาะ ควรมีการพัฒนาให้เชื่อมถึงกัน เพื่อต่อไปเมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเชิงเกษตร หรือสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ภายในเกาะ จะได้มีความสะดวกและผลก็จะตกสู่ประชาชนในชุมชนเองที่ได้รับความสะดวกเพิ่มมากขึ้น

(2) ท่าเรือและเรือข้ามฟาก

ปัจจุบันมีท่าเรือสำคัญ 2 แห่ง คือ ท่าเรือวัดปรมัยยิกาวาส (หมู่ 7) และท่าเรือวัดป่าฝ้าย (หมู่ 1) ควรมีการปรับปรุงและสร้างท่าเรือให้อยู่ในสภาพที่คงทนสวยงาม กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม และมีรูปแบบที่เหมือนกันในทุกท่า เสนอการเพิ่มจุดของการขึ้น - ลงท่าเรือ ที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด (หมู่ 3) บริเวณวัดเสาธงทอง (หมู่ 6) และบริเวณพื้นที่ทางการเกษตร (หมู่ 4) เพื่อที่นักท่องเที่ยวเมื่อใช้เส้นทางทางการท่องเที่ยว โดยนั่งเรือขนาดเล็กมาสามารถขึ้นลงได้โดยสะดวก นอกจากนี้ควรมีการปรับปรุงมาตรฐานการเก็บเงินให้เท่าเทียมกันและมีความคุ้มทุน

ข. การดูแลและรักษาความสะอาด

(1) การจัดการขยะ

ปรับปรุงประสิทธิภาพการเก็บขยะมูลฝอย เพิ่มบุคลากร พร้อมทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บขยะ รวมถึงเพิ่มจำนวนถังขยะให้กระจายอย่างทั่วถึง และออกแบบถังขยะให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ควรมีการรณรงค์ให้ใช้ภาชนะที่สามารถย่อยสลายได้ง่าย เช่น ภาชนะที่ทำจากไบโอดีgradable แทนภาชนะจากโฟม หรือพลาสติก เพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม

(2) การกำจัดมูลสุนัข

นอกจากปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดจากบุคคล ทั้งจากนักท่องเที่ยวและจากประชาชนแล้ว ยังมีมูลสุนัขที่ถ่ายเรี่ยราดอยู่ตามเส้นทางเป็นที่รังเกียจ ดังนั้นจึงควรมีมาตรการในการให้เจ้าของสุนัขควบคุมดูแลสุนัขของตน พร้อมทั้งทำการควบคุมจำนวนสุนัขด้วย

(3) การรณรงค์การรักษาความสะอาด

สร้างค่านิยมและปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนในชุมชนบนเกาะเกร็ด ผู้ประกอบธุรกิจ เช่น ร้านค้าต่างๆ รวมถึงนักท่องเที่ยวให้รักษาความสะอาดในพื้นที่เกาะเกร็ด รณรงค์ให้ทุกบ้านรักษาความสะอาดบริเวณบ้าน และบริเวณโดยรอบบ้านของตนเอง อาจจัดการประกวดในระดับหมู่บ้านของตน หรือระดับระหว่างหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนเกิดความตื่นตัว และต้องการรักษาความสะอาดพื้นที่ของตน

ค. ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

มีศูนย์รับแจ้งเหตุ โดยจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจ พร้อมทั้งกำลังรักษาความปลอดภัยให้ประจำอยู่บนเกาะเกร็ด ปรับปรุงสถานีตำรวจชุมชน (หมู่ 5) และที่พักระเบียงตรวจ (หมู่ 4) รวมถึงการรวมศูนย์รับแจ้งเหตุ กับศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเดิม (หมู่ 7) เข้าด้วยกัน เพื่อให้ความสะดวก พร้อมทั้งความอุ่นใจกับนักท่องเที่ยว รวมถึงประชาชนที่อาศัยอยู่บนเกาะเกร็ด อาจทำให้ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดลดลง หรือการป้องกันการเกิดปัญหาอาชญากรรม เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่คอยดูแลตลอดเวลา

จ. สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว

(1) ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว

ปรับปรุงศูนย์เดิมที่มีอยู่แล้วที่หมู่ 7 ให้มีความพร้อมทั้งข้อมูลและเจ้าหน้าที่ และเพิ่มอีก 1 ศูนย์บริเวณที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด (หมู่ 3) เพื่อสามารถให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังเกาะเกร็ด รวมถึงเพื่อก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ภายในเกาะอย่างทั่วถึง

(2) ห้องน้ำสาธารณะ

จัดให้มีห้องน้ำสาธารณะอย่างพอเพียง และกระจายอย่างเหมาะสม ไปตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ รอบเกาะ มีรูปแบบที่ไม่ขัดต่อสภาพแวดล้อม และอัตราการคิดค่าบริการอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน

(3) แผนที่ป้ายบอกทาง

เพื่อความสะดวกในการเดินทางเข้ามาของนักท่องเที่ยว ควรมีแผนที่แสดงสถานที่ท่องเที่ยวภายในเกาะ รวมถึงป้ายบอกทางแก่นักท่องเที่ยว ที่สามารถสื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจได้ง่าย และสามารถเดินทางเที่ยวชมด้วยตนเองได้ เสนอให้มีแผนที่ตั้งอยู่บริเวณท่าเรือต่าง ๆ ภายในเกาะ

(4) มัคคุเทศก์

จัดอบรมส่งเสริมให้ประชาชนบนเกาะเกร็ด สามารถนำนักท่องเที่ยวเดินทางชมแหล่งท่องเที่ยวภายในเกาะด้วยตนเองได้ เพราะประชาชนจะเป็นผู้ดีที่สุดในเรื่อง เพื่อปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนรักถิ่นฐานตัวเอง พร้อมกับการช่วยรักษาสิ่งที่มีคุณค่าและเอกลักษณ์ให้คงอยู่ตลอดไป

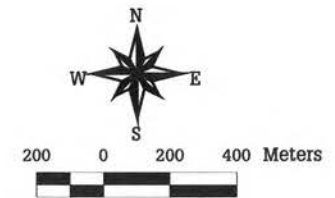
การออกแบบสิ่งปลูกสร้างต่างๆ จำเป็นต้องคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ระยะยาว ไม่ทำลายสถานที่ท่องเที่ยว คือ ความสะดวก ประหยัด ความงดงาม และมีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ไม่เป็นสิ่งแปลกปลอมขัดต่อสภาพแวดล้อมโดยรอบ รวมถึงสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
ของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

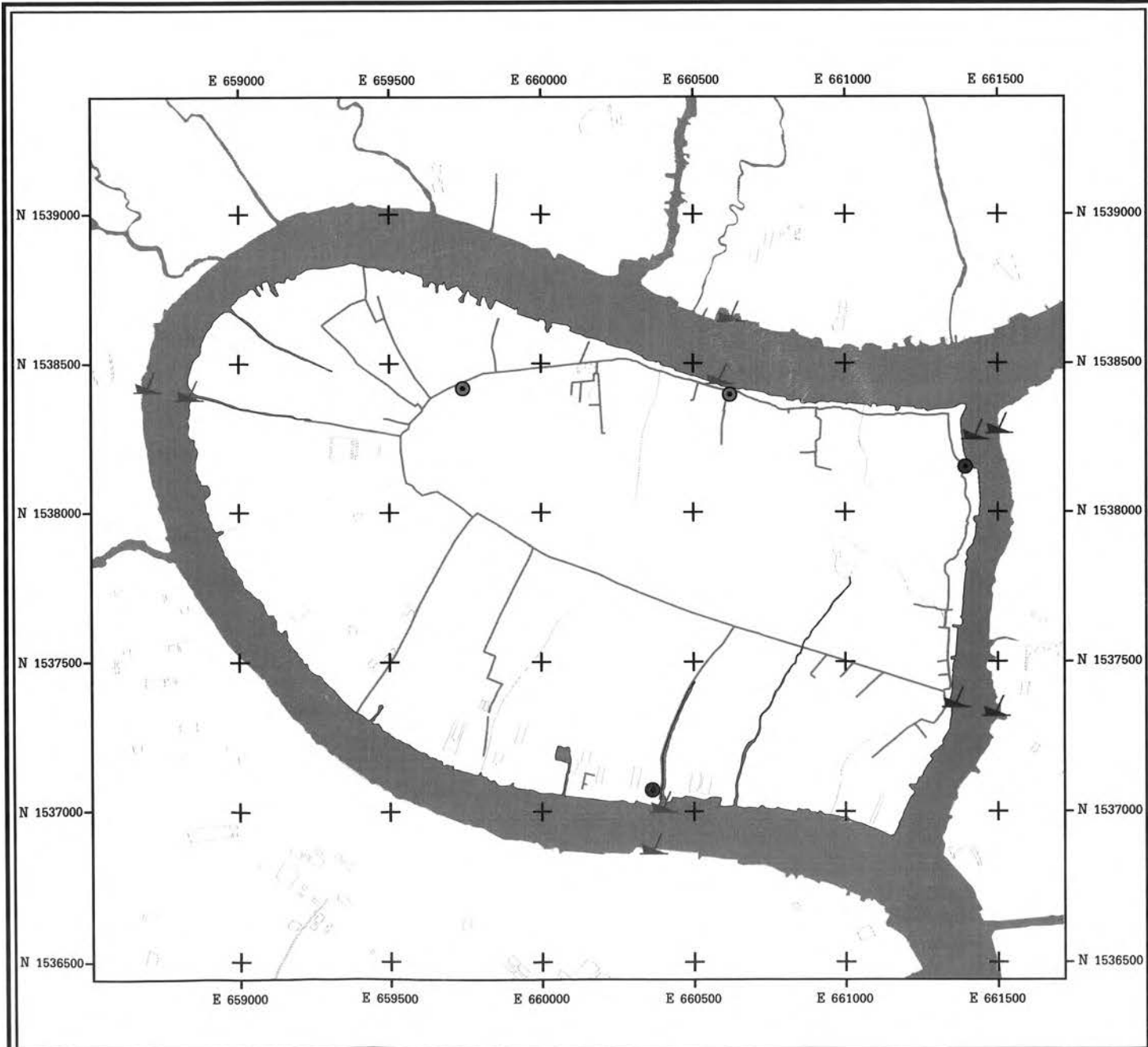
แผนที่ 6.2 แสดงแนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน
และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว

คำอธิบายแผนที่

- ถนน
- ▲ ทำเรือที่มีอยู่เดิม
- ▲ ทำเรือที่สร้างขึ้นใหม่
- ศูนย์รับแจ้งเหตุ
- ศูนย์บริการข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยว

ที่มา : จากการศึกษา

3. แนวทางการส่งเสริมด้านการตลาดการท่องเที่ยว

ก. การโฆษณา - ประชาสัมพันธ์

เสนอให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้วยการโฆษณา-ประชาสัมพันธ์ ด้วยวิธีต่างๆ เช่น การจัดทำแผ่นปลิว และแผ่นพับมีรายละเอียดแนะนำแหล่งท่องเที่ยวภายใน เกาะเกร็ด รวมถึงมีแผนที่ และรูปประกอบด้วย การจัดทำแผนที่แสดงเส้นทาง พร้อมทั้งป้ายแสดง เส้นทางการเดินทางเข้ามายังเกาะเกร็ด โดยจัดตั้งไว้ตามจุดที่มีประชาชนผ่านไป-มา เช่น บริเวณ ศาลากลางจังหวัด บริเวณหน้าแยกปากเกร็ด และบริเวณท่าน้ำสำคัญๆ นอกจากนี้ยังสามารถ ทำการโฆษณาเผยแพร่ โดยผ่านสื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ และทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารบางครั้งอาจใช้หน่วยงานทั้งจากภาครัฐและเอกชนสนับสนุน ในการจัดทำ เพื่อให้การเผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ดสามารถกระทำได้อย่างรวดเร็ว และกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

ข. มาตรฐานสินค้า และการบริการ

การจะเป็นที่นิยมของตลาด จำเป็นจะต้องมีสินค้าและบริการที่มี มาตรฐาน เป็นสินค้าที่ส่วนใหญ่แล้วผลิตในเกาะเกร็ดเอง ราคายุติธรรม มีการแจ้งรายการ และราคาสินค้าและบริการที่ชัดเจน เช่น อัตราค่าบริการนั่งเรือ อัตราค่าบริการการนำชม แหล่งท่องเที่ยว หรือพื้นที่ทำการเกษตร อัตราราคาสินค้า/ของที่ระลึกต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้ นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ และยอมรับ ซึ่งรายได้ที่ได้มาจะได้ยั่งยืนตลอดไป เพราะ นักท่องเที่ยวยังคงให้ความนิยมและสนับสนุนอย่างสม่ำเสมอต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ควร คำนึงถึงอัตราการให้เข้าพื้นที่ร้านค้าต่างๆ สำหรับ ผู้ต้องการเข้ามาประกอบธุรกิจ จะต้องมีความ ชัดเจน เสนอข้อตกลงต่างๆ ในการร่วมกัน ใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีคุณค่าและเอกลักษณ์ โดย ไม่ทำลาย เพื่อก่อให้เกิดรายได้กลับมาพัฒนาเกาะเกร็ด และยังคงรักษาสิ่งที่มีคุณค่าเหล่านั้นไว้ให้ คงอยู่ตลอดไป โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทางลบกลับมาสู่ประชาชนบนเกาะเกร็ด

4. แนวทางเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ดเป็นสิ่งที่สำคัญที่ควรคำนึงถึงนอกจากการพัฒนาทางด้านกายภาพดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทั้งนี้เพราะการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจะทำให้ประชาชนในเกาะเกร็ด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด สำนักงานพัฒนาชุมชน หรือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้มีโอกาสเรียนรู้ในการทำงานร่วมกัน ในการสำรวจความต้องการและปัญหาที่เกิดขึ้น ค้นหาปัญหาหาแนวทางแก้ไข วางแผน วางโครงการ จัดกิจกรรม แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบและผลประโยชน์ระหว่างกัน รวมถึงการช่วยกันประเมินผล และปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หน่วยงานและประชาชนที่เกี่ยวข้องก็จะเพิ่มความรู้สึกแห่งการเป็นเจ้าของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน และรักษาไว้ซึ่งคุณค่าและเอกลักษณ์ รวมถึงคงไว้ซึ่งสิ่งที่จะก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคตอย่างยั่งยืน

จากปัญหาการมีส่วนร่วมของเกาะเกร็ดในปัจจุบันที่กล่าวไว้แล้วในตอนต้น ดังนั้นการสร้างหรือ การพัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนบนเกาะเกร็ด จึงควรเริ่มในระดับที่เป็นหัวหน้าก่อน ซึ่งก็คือ กำนัน และผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านทั้ง 7 หมู่บ้านบนเกาะเกร็ด ชี้แจงให้เห็นถึงประโยชน์ของการที่ประชาชนในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ด รวมถึงหาโอกาสเข้าไปพูดคุยกับประชาชนทั่วทั้งเกาะทั้งที่ประกอบอาชีพภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร ทั้งที่มีความเกี่ยวข้อง และไม่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้าใจ และความต้องการที่จะเข้ามา มีส่วนร่วมในการพัฒนา เพราะเมื่อชุมชนเข้าใจ มีความพร้อมในการให้ความร่วมมือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งที่มีอยู่เดิม และสร้างขึ้นใหม่ หรือพัฒนาทางด้านอื่นๆเพื่อการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดแล้ว จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น จะเป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพเพิ่มขึ้นตลอดไป ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการป้องกันการอพยพออกจากเกาะเกร็ดในช่วงวันธรรมดา ซึ่งคงไม่ยากที่จะทำให้ประชาชนทุกคนร่วมมือ ร่วมใจในการมีส่วนร่วมเพื่อเกาะเกร็ดร่วมกันตลอดไป เห็นได้จากการร่วมกันจัดมหกรรมแสง สี เสียง ในปีที่ผ่านมา ที่ประสบความสำเร็จด้วยดีจากการร่วมมือของชาวเกาะเกร็ดในการหาเวลาว่าง เข้ามาฝึกซ้อมการแสดงด้วยกัน เป็นการสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประชาชนที่อยู่ในเกาะเกร็ด

5. แนวทางการจัดองค์กรบริหารการท่องเที่ยว

จากแนวทางเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนดังที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่าการมีองค์กรบริหารการท่องเที่ยวนบนเกาะเกร็ด เป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นตัวกลางหลักของกลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่บนเกาะเกร็ด ซึ่งองค์กรนี้จะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนในกระบวนการต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว เพื่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยประโยชน์ต่อท้องถิ่นที่ได้ ก็คือ เกิดการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต การพัฒนาคน และการได้ผลตอบแทนกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนด้วย เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าและเอกลักษณ์ที่มีอยู่เดิม

ข. รูปแบบการจัดองค์กรบริหารการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ด

การศึกษาครั้งนี้จึงนำเสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดในปัจจุบัน และนำเสนอรูปแบบการพัฒนา และจัดการการท่องเที่ยวในรูปแบบของการจัดตั้งเป็นองค์กร หรือกลุ่มขึ้นมาใหม่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ในแผนภูมิ 6.2 เป็นรูปแบบและลักษณะของการจัดการการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดในปัจจุบัน ที่พบว่าไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ดอย่างยั่งยืนร่วมกัน กลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่ไม่มีการประสานประโยชน์เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เป็นไปในลักษณะต่างคนต่างประกอบอาชีพของตน หรืออยู่เพียงในกลุ่มของตนเท่านั้น ซึ่งผู้ที่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่นั้น เป็นเพียงกลุ่มอาชีพ หรือกลุ่มที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพียงไม่กี่กลุ่ม

ดังนั้นการศึกษานี้จึงขอเสนอองค์กร หรือกลุ่มที่จะเข้ามาบริหารเพื่อพัฒนา และจัดการการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดโดยตรง ก็คือ **กลุ่มเพื่อเกาะเกร็ด** ซึ่งเป็นองค์กรชุมชนที่ผู้ศึกษาเสนอให้มีการจัดตั้งขึ้นมาใหม่ โดยมีกลุ่มหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาที่มีอยู่เดิม ทำหน้าที่เป็นกลุ่มแกนนำหลัก ทำหน้าที่เชื่อมโยงกลุ่มอื่นๆ เข้าด้วยกัน ทั้งนี้จากการศึกษา พบว่าเครื่องปั้นดินเผาเป็นสิ่งที่มีความเสี่ยง มีเอกลักษณ์ของความเป็นมอญที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังเกาะเกร็ด อาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาจึงเป็นอาชีพที่ทำรายได้สูงสุดของเกาะเกร็ด ดังได้กล่าวรายละเอียดไว้แล้วในบทที่ 3 กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาที่มีอยู่ในเกาะเกร็ดปัจจุบัน เกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคลที่ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายมอญที่มีความรัก ความหวงแหนในสิ่งที่มีคุณค่าของตน และยังคงประกอบอาชีพนี้สืบทอดจากบรรพบุรุษมา

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นจึงสมควรให้กลุ่มอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาที่มีการรวมกลุ่มกัน อย่างเข้มแข็งกว่ากลุ่มอื่นๆ ในปัจจุบัน เป็นผู้บริหารงานหลัก และเริ่มแรกของเกาะเกร็ด และให้องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดที่เป็นหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น* การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ในลักษณะเป็นที่ปรึกษาของกลุ่มเพื่อเกาะเกร็ด ที่เป็นองค์กรชุมชนที่จัดตั้งขึ้น

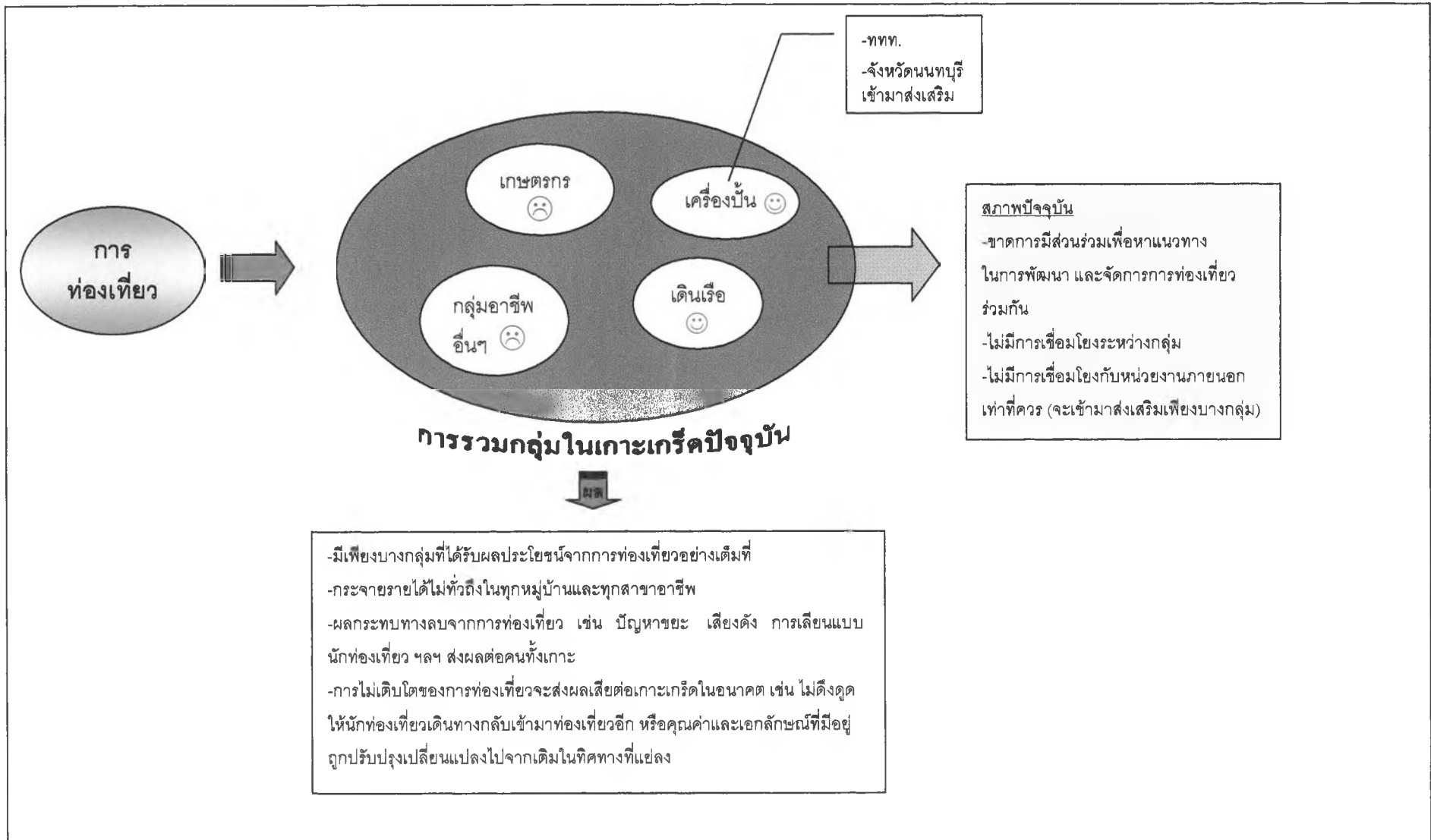
การดำเนินงานของกลุ่มเพื่อเกาะเกร็ด ถือได้ว่าเป็นการดำเนินการของตัวแทนจากประชาชนบนเกาะเกร็ด โดยกลุ่มหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา จะเป็นผู้ดูแล และประสานให้เกิดความร่วมมือของกลุ่มอาชีพต่างๆ ที่มีอยู่เดิม หรือรวมกลุ่มจัดตั้งขึ้นมาใหม่ เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้ประกอบการเรือนำเที่ยว กลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าภายในเกาะเกร็ด กลุ่มนำเที่ยว (มัคคุเทศก์) เป็นต้น ให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ และเป็นระเบียบ สามารถควบคุมดูแล จัดการ และพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นได้ โดยกลุ่มเหล่านี้แม้จะมีบทบาท และหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไป แต่ล้วนมีความเกี่ยวข้องข้องกับการท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ด ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีส่วนประสานงานให้กลุ่มต่างๆ เกิดการทำงานร่วมกัน เป็นเครือข่าย เชื่อมโยงถึงกัน เพราะทุกๆ ฝ่ายต่างได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นทางด้านบวก หรือทางด้านลบ เมื่อเกิด ผลกระทบขึ้นมาจะส่งผลถึงกันหมด จึงสมควรที่จะมีการเข้ามาทำงานร่วมกันในการวางแผนเพื่อพัฒนา รวมถึงจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมและยั่งยืน เพราะประชาชนในพื้นที่ย่อมรู้ว่าตนเองต้องการ หรือไม่ต้องการสิ่งใด รวมถึงเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการจัดตั้งกลุ่มเพื่อเกาะเกร็ดจึงสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ดีที่สุด

นอกจากนี้องค์การบริหารการท่องเที่ยว หรือกลุ่มเพื่อเกาะเกร็ด จะต้องทำการประสานความร่วมมือ การได้รับการปรึกษา รวมถึงการสนับสนุนและช่วยเหลือจากองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ดด้วย เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, จังหวัดนนทบุรี, องค์กรธุรกิจเอกชนอื่นๆ เป็นต้น เพราะการเข้ามาบริหารจัดการท่องเที่ยว ไม่สามารถกระทำโดยกลุ่มเพียงกลุ่มเดียว หรือองค์กรเพียงองค์กรเดียวได้ แต่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนบนเกาะเกร็ดเอง เพื่อให้เกิดผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เสริมสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้เกิดการสนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้ คุณภาพชีวิต รวมถึงการพัฒนาท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน ดังแสดงในแผนภูมิ 6.3

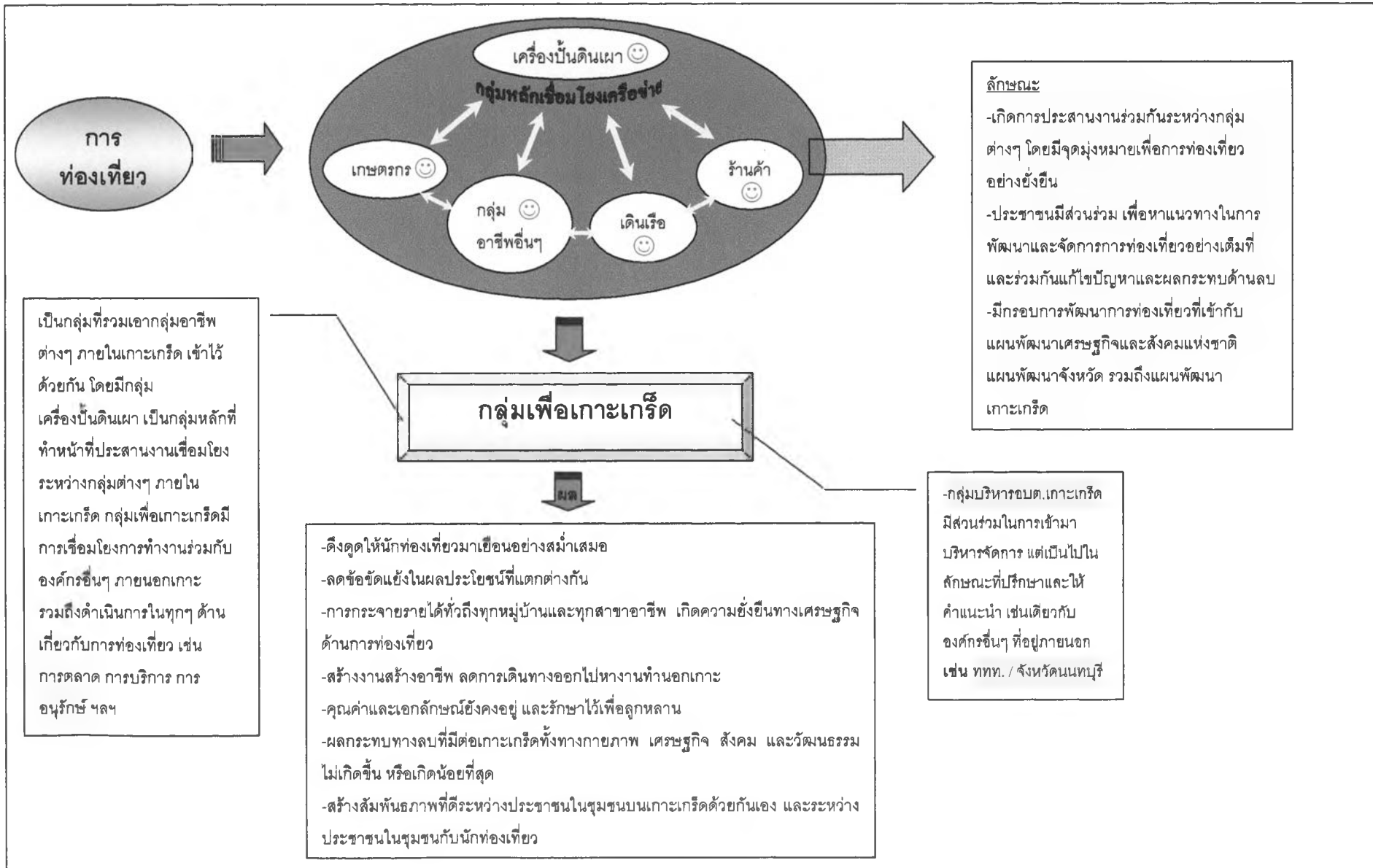
* ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 43 และ 44 กล่าวว่า องค์การบริหารส่วนตำบล มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น เป็นองค์กรที่เป็นทางการที่ใกล้ชิดกับประชาชนในชุมชนมากที่สุด เพราะสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนหนึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชนท้องถิ่น (จังหวัดนนทบุรี, ระบบออนไลน์, 6 กรกฎาคม 2545)

แผนภูมิ 6.2 แสดงการจัดการท่องเที่ยวในปัจจุบัน

แผนภูมิ 6.3 แสดงการเสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ค. เส้นทางการเดินทางท่องเที่ยวแบบใหม่

จากแนวทางการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่กล่าวมาทั้งหมด สามารถเสนอเป็นเส้นทาง การเดินทางท่องเที่ยวแบบใหม่ (ดูแผนที่ 6.3 และ 6.4 ประกอบ) เพื่อสร้างเส้นทาง การท่องเที่ยว (Root) ให้เพิ่มมากขึ้น จากเดิมที่อยู่เพียงแค่มุม 1, 6 และ 7 โดยการเสนอ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดข้างต้นนั้น เป็นการเสนอขึ้นเพื่อรองรับการเติบโต ของจำนวนนักท่องเที่ยว รวมถึงประชากรในขนาดของเกาะเกร็ด เพื่อเป็นการกระจายรายได้จาก นักท่องเที่ยวไปสู่แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่มีอยู่ภายในเกาะเกร็ด ซึ่งเป็นการเพิ่มระยะเวลา การท่องเที่ยว รวมถึงเป็นการนำมาซึ่งรายได้จากการใช้จ่ายต่างๆ ของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการใช้คุณค่าและเอกลักษณ์ที่มีอยู่ของเกาะเกร็ดอย่างมีประโยชน์และคุ้มค่า พร้อมทั้ง ให้เกิดการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเกาะเกร็ดอย่างยั่งยืน ดังนี้

รูปแบบที่ 1 : การท่องเที่ยวโดยใช้จักรยาน

การท่องเที่ยวแบบนี้เหมาะสำหรับผู้มีเวลาสำหรับการท่องเที่ยว เช่น หนึ่งวัน หรือข้ามคืน โดยมีจุดเริ่มต้นที่ท่าเรือวัดป่าฝ้าย มุม 1 เข้าจักรยานและชำระค่าเช่าบริเวณ ลานว่างที่ท่าเรือ อาจมีมีคนดูแลจัดเตรียมไว้สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการผู้นำในการเดินทาง ท่องเที่ยวอย่างสนุกสนานและมีความรู้ ภายได้ข้อตกลงร่วมกันที่จะเดินทางอย่างสงบ พร้อมทั้ง ไม่ทำลายธรรมชาติ ซึ่งจักรยานไปตามเส้นทางหลักมุม 2 แวะชมศูนย์ส่งเสริมการประกอบอาชีพ ของชุมชน ชมพื้นที่ทำการเกษตรตลอดสองข้างทาง สามารถแวะเข้าไปในสวนของชาวบ้านได้ จากนั้นแวะวัดศาลากุน หรือจะขี่เลยเข้าไปชมศูนย์ทัศนกรรมพื้นบ้านและส่งเสริมอาชีพ รวมถึง ศูนย์กลางการขายพืชผลทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์ จากนั้นไปตามเส้นทางมุม 3 ที่มี แปลงสาธิตการปลูกหน่อกะลา พร้อมทั้งพืชพื้นบ้านอื่นๆ ที่มีความน่าสนใจมากมาย หรือเข้าไปชม สวนตาลโตนด หรือพื้นที่เกษตรกรรมอื่นๆ เช่น สวนทุเรียน ลิ้นจี่ สวนไม้ดอก ไม้ประดับ เป็นต้น ซึ่ง ทัศนียภาพสองฝั่งของเกาะเกร็ดยังคงให้ความรู้สึกถึงความ เป็นชนบทได้เป็นอย่างดี อาจมีการพัก ค้างคืน (Homestay) กับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ และนั่งเรือชมธรรมชาติในช่วงเย็น หรือดู หนึ่งห้อยในช่วงกลางคืน การเดินทางโดยจักรยานจะสิ้นสุดที่บริเวณวัดเสาธงทอง คับจักรยาน จากนั้นเดินเท้าต่อไปตามเส้นทางมุม 5 และ 6 เพื่อชมโรงงานผลิตเครื่องปั้นดินเผา ร้านค้าขาย สินค้าที่ระลึก พิพิธภัณฑสถาน และวัดต่างๆ ตลอดเส้นทางจนถึงมุม 7 และต่อมายังมุม 1 กลับมา ณ จุดเริ่มต้นเดิม คือที่ท่าเรือวัดป่าฝ้าย เพื่อเดินทางกลับ หรือจะเริ่มต้นที่วัด/ปรมัยยิกาวาส เดินเท้า

มาตามเส้นทางหมู่ 1 จากนั้นจึงค่อยเข้าจักรยานไปตามเส้นทางยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่กล่าวมา และสิ้นสุดที่วัดปรมัยยิกาวาส จากนั้นจึงนั่งเรือข้ามฟากเพื่อเดินทางกลับ

รูปแบบที่ 2 : การท่องเที่ยวโดยใช้เรือ

เริ่มต้นจากท่าเรือวัดป่าฝ้าย ผ่านมายังหมู่ 2 ผ่านบ้านเกร็ดตระการหยุดพักที่ท่าเรือวัดศาลากุน ซึ่งเป็นที่ตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด *ที่มีศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านและส่งเสริมอาชีพ รวมถึงศูนย์กลางการขายพืชผลทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์* จากนั้นล่องเรือไปตามเส้นทางหมู่ 3 ต่อกันไปยังหมู่ 4 แวะขึ้นชมพื้นที่เกษตรกรรม เรือจะสิ้นสุดที่ท่าหน้าวัดเสาชงทอง จากนั้นเดินตามเส้นทางหมู่ 5 และ 6 เช่นเดียวกับเส้นทางในรูปแบบที่ 1 จนกลับมา ณ จุดเริ่มต้นเดิม คือที่ท่าเรือวัดป่าฝ้าย เพื่อเดินทางกลับ การท่องเที่ยวลักษณะนี้เหมาะสำหรับผู้ต้องการความสะดวก รวดเร็ว ใช้เวลาน้อยกว่าแบบแรก

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาต่อไปของพื้นที่ศึกษา

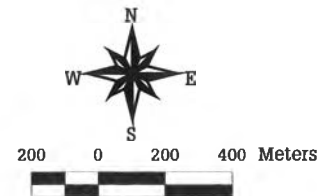
1. ศึกษาถึงแนวทางการใช้พื้นที่เกษตรกรรมที่มีต่อการท่องเที่ยวในลักษณะการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
2. ศึกษาขีดความสามารถของชุมชนในการรองรับนักท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ด
3. ศึกษาแนวทางการวางแผนการใช้ที่ดินที่เหมาะสม เพื่อสามารถรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงประชากรในอนาคตของเกาะเกร็ด

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
ของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

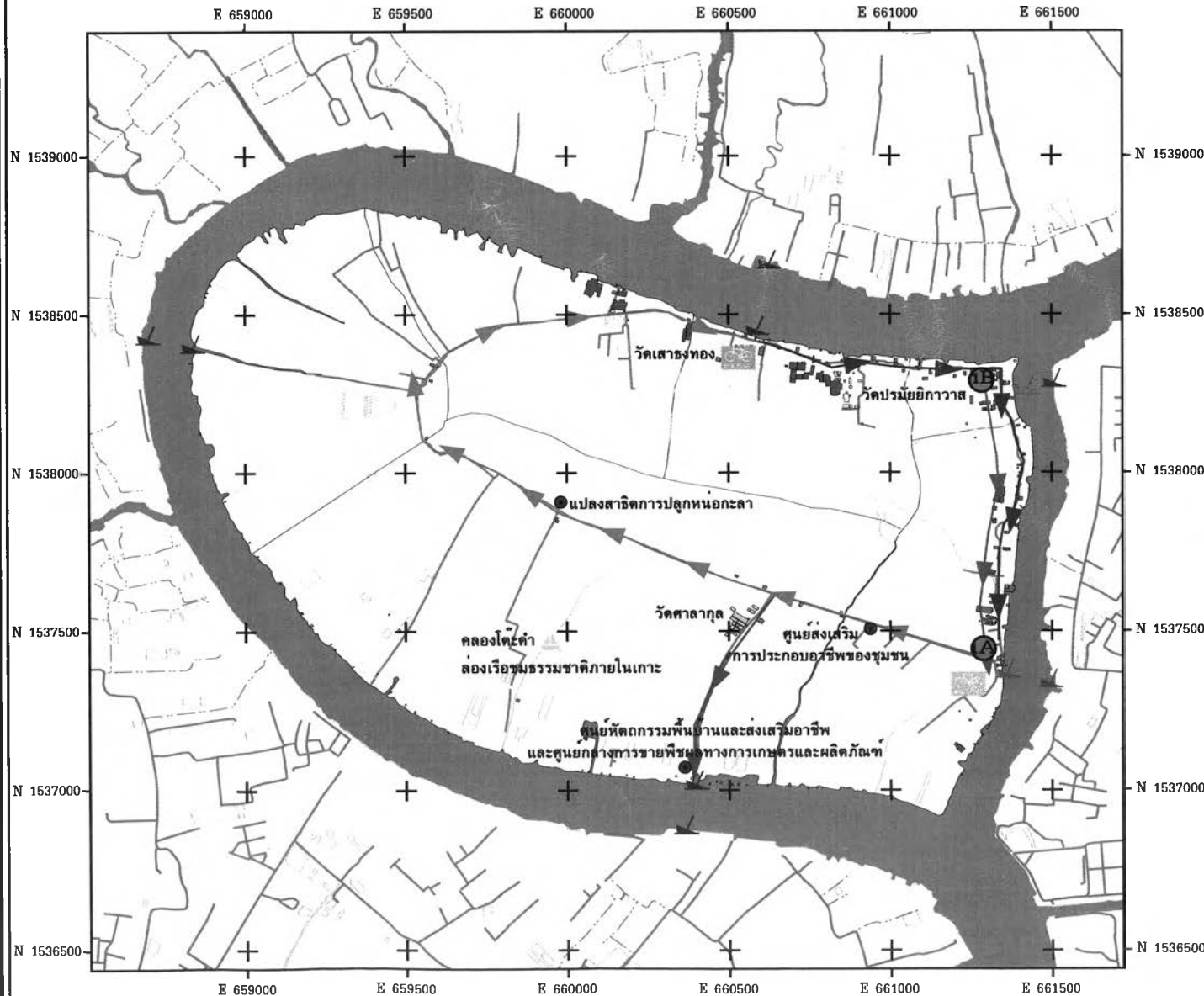
แผนที่ 6.3 แสดงเส้นทางท่องเที่ยวแบบใหม่
โดยใช้จักรยาน

คำอธิบายแผนที่

- จุดเริ่มต้นของการเดินทาง ท่าเรือวัดป่าฝ้าย
- เส้นทางท่องเที่ยวโดยใช้จักรยาน
- เส้นทางท่องเที่ยวโดยการเดินเท้า
- อีกเส้นทางหนึ่งที่สามารถที่จักรยานเข้าไปได้
- จุดเช่า ยืมจักรยาน
- จุดคืนจักรยาน
-   อีกทางเลือกของการปั่นจักรยาน โดยเริ่มต้นที่วัดปรมัยยิกาวาส (1B) เดินเท้าไปเช่าจักรยานยังจุด (1A)

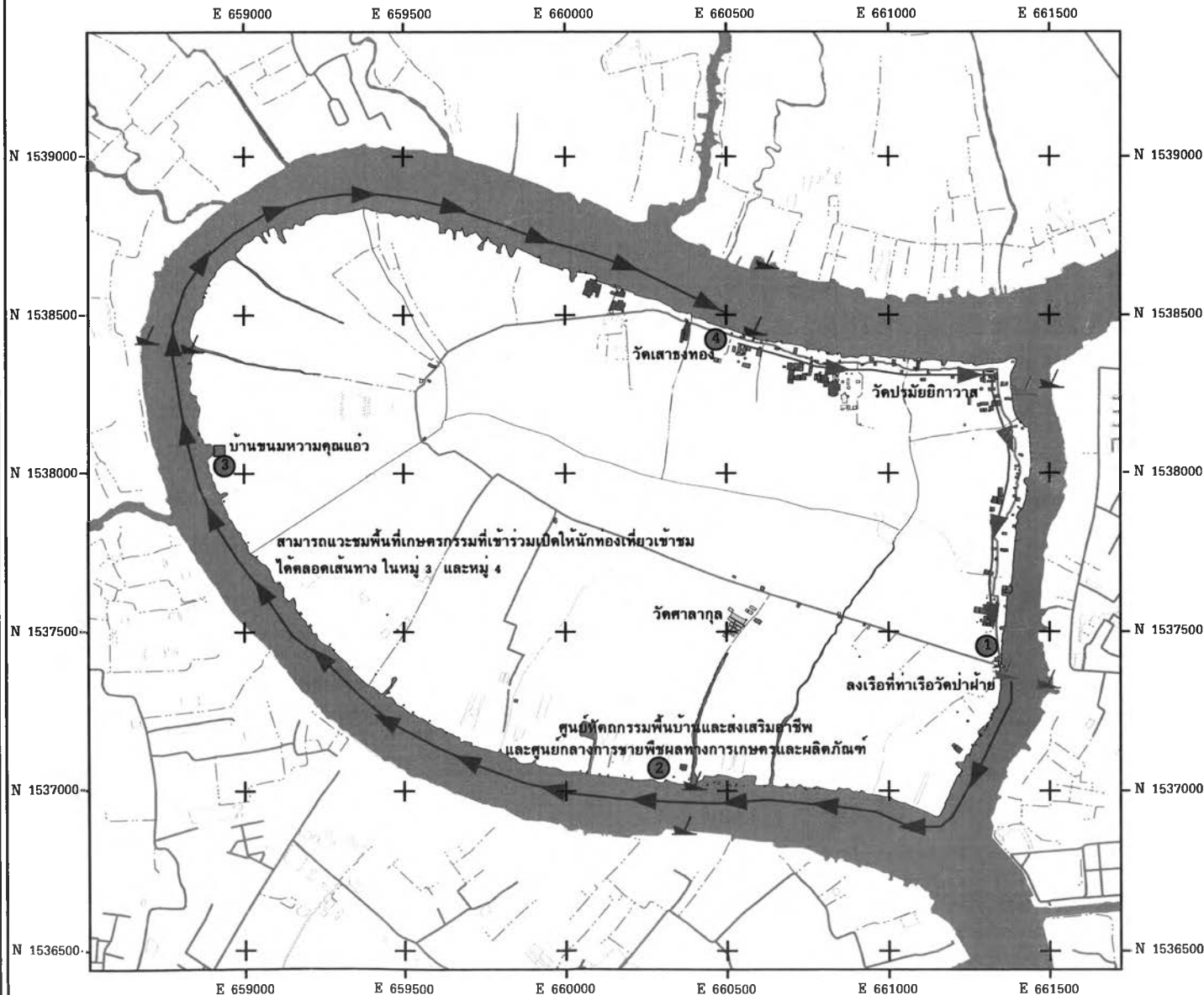

ที่มา : จากการศึกษา

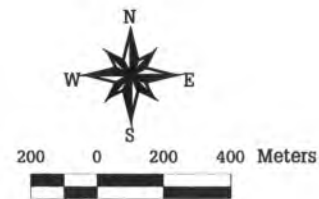
แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
ของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

แผนที่ 6.4 แสดงเส้นทางท่องเที่ยวแบบใหม่
โดยใช้เรือ

คำอธิบายแผนที่

- เส้นทางท่องเที่ยวโดยใช้เรือ
- เส้นทางท่องเที่ยวโดยการเดินเท้า

ที่มา : จากการศึกษา